

Comori în Gniza din Cairo [anul 5785]

Citind excepționalul articol al Havei Oren despre *gniza* din Cairo chiar în ziua când am amintit-o în articolul meu, mi s-a părut important să adaug câteva date. Descoperirile făcute în *gniza* folosesc în primul rând cercetătorilor. Ei caută opere inedite ale poporului evreu, care să ne dea o imagine mai clară asupra originii și istoriei noastre. Dar ele sunt utile fiecărui evreu care vrea să înțeleagă mai bine textele sacre. Astăzi este clar că nu este numai o singură *gniza* – cea din sinagoga Ben Ezra, ci mai multe. Voi prezenta câteva din aceste comori pe care le folosim în cercetarea științifică zilnică.

Colecția Firkovich

Avraham Ben Shmuel Firkovich (1787-1874) a fost un înțelept carait din secolul al XIX-lea. Caraiții aparțin unei secte evreiești înființate în secolul al VIII-lea la Bagdad. Aceștia sunt evrei care nu acceptă nicio scriere religioasă în afară de Vechiul Testament. Această grupare s-a înființat sub influența unor secte asemănătoare din Islam, care au înflorit în aceeași perioadă în Orientul Mijlociu și care nu acceptau nicio scriere în afară de Coran. Așa de exemplu caraiții țin sărbătoarea de Purim, care apare în Tanah (Vechiul Testament), dar nu țin Hanuca, pentru că aceasta nu este amintită. Sărbătorile majore sunt practicate exact așa cum apar în Tora, la fel ritualurile de căsătorie, divorț, înmormântare, etc. În zilele noastre majoritatea caraiților trăiesc în Crimeea, Ucraina, Polonia și Israel. Cândva existau comunități mari și în Siria, Irak și Egipt.

Firkovich s-a născut în Ucraina probabil în 1787 și din tinerețe a devenit faimos atât printre compatrioții lui cât și printre intelectualii și teologii din Rusia. Faima lui a venit mai ales de la interesul lui imens pentru manuscrisele evreiești, atât cele rabinice (care conțin și Talmudul, Mișna, etc.), cât și cele samaritene și mai ales cele caraitice. În căutarea lor a făcut nenumărate călătorii întâi în Crimeea și Caucaz, apoi în Orientul Mijlociu. El a fost de câteva ori la Cairo, căutând manuscrise caraitice în mai multe sinagogi din oraș. Abia atunci a aflat de comorile inimaginabile din sinagoga Ben Ezra, la care a ajuns cu treizeci de ani înaintea lui Schechter.

În total a cumpărat zeci, poate chiar sute de manuscrise, printre care cea mai importantă colecție de documente samaritene, foarte multe manuscrise caraitice și manuscrise evreiești, printre care Codex Leningrad, care este cel mai vechi, mai important și mai precis exemplar al Vechiului Testament folosind textul masoretic și vocalizarea tiberiană. Doar Codexul din Alep (Keter Aram ʿTova) mai are o importanță asemănătoare.

Firkovich a vândut toate aceste comori Bibliotecii Naționale a Rusiei de la St Petersburg. Bineînțeles că autoritățile sovietice nu au permis cercetarea lor sistematică. Abia după 1993 Universitatea din Ierusalim și Biblioteca Națională au primit aprobarea să facă fotocopii ale manuscriselor.

Codexul din Leningrad

Acest codex a fost întocmit la Cairo în anul 1008 sau 1009, de către Şmuel Ben Yaakov, după un manuscris al lui Aaron ben Moşe ben Aşer, scris după sistemul familiei Ben Aşer.

Timp de cinci generații familia Ben Aşer din oraşul Tveria (Tiberias) s-a ocupat exclusiv cu canonizarea textului Vechiului Testament. Pe vremea aceea existau diverse sisteme de scriere a textelor sacre. Familia Ben Naftali din Tveria avea și ea un sistem propriu. În Palestina și în Babilon se foloseau alte sisteme de punctuație și de cantilație. Dar sistemul familiei Ben Aşer este singurul acceptat de toată lumea iudaică.

Codexul din Leningrad este singurul manuscris complet al Vechiului Testament și totodată cel mai vechi și cel mai precis. La un nivel comparabil se află numai Codexul din Alep, dar acesta este ceva mai recent și lipsesc câteva pasaje. Codexul a fost adus de Firkovich la Odesa în 1838, iar de acolo a ajuns la Biblioteca Imperială din St Petersburg în 1863. Dar de unde provenea codexul – despre acest lucru Firkovici nu a lăsat nicio informație.

El a stat la baza câtorva ediții moderne ale Vechiului Testament în frunte cu *Biblia Hebraica*. Alte ediții foarte populare sunt *Tanah Koren* și *Tanah Dotan*, care a fost tipărit într-un tiraj foarte mare și fiecare soldat al Armatei Israeliene a primit câte un exemplar.

Colecția Kaufmann

David Kaufmann (1852-1899) a fost un evreu originar din Moravia, care a trăit la Budapesta. A fost atât rabin cât și profesor universitar și a predat și la Seminarul de rabini care tocmai se înființase. A lăsat în urma lui o colecție de șapte sute de manuscrise din *gniza* și nenumărate incunabule (cărți apărute la scurt timp după invenția tiparului). Cu toate că legăturile lui cu *gniza* din Cairo nu sunt directe, este clar că o mare parte a documentelor din biblioteca lui provin de acolo. După moartea lui colecția a fost donată Academiei de Științe a Ungariei.

Poate cel mai important document din colecția lui este așa-numitul Manuscris Kaufmann, cel mai vechi și mai precis manuscris al cărții *Mișna*, a doua carte ca importanță a evreilor. Cartea a fost finalizată către anul 200 e.n. în Ereț Israel. Acest manuscris datează probabil din secolul al XI-lea sau al XII-lea și a fost copiat în Italia. Importanța sa este nu numai în exactitatea textului, ci și în faptul că are diacritice, din care știm cum să pronunțăm corect multe cuvinte. Manuscrisul a stat la baza câtorva ediții moderne ale cărții *Mișna*.

A apărut în revista Baabel, ianuarie 2020